

De leerkuil

Een leeruitdaging voor kinderen en leerkrachten

In steeds meer scholen hangen afbeeldingen van de leerkuil. De leerkuil is een metafoor die kinderen en leerkrachten helpt om te praten over hun leerervaringen. Deel 1 van deze serie van 2 ging over het actief stimuleren van groeitaal en een groeimindset. Dit artikel, deel 2, gaat over de rol van gevoelens en emoties in het leerproces beschreven met de metafoor van de leerkuil.

TEKST: EMILIE GROOT-KETELAARS ILLUSTRATIE: PETER GULDEMOND

Juf Josta helpt kinderen bij het leren-leren. Ze wil hen graag helpen om leren veerkracht te ontwikkelen. Zij gebruikt daarbij de metafoor van de leerkuil die inzicht geeft in de fasen in leeruitdagingen. Kinderen in haar groep 5/6 herkennen steeds beter dat leren hard werken is en dat het niet erg is om fouten of vergissingen te maken. Maar hoe help je kinderen bij alle gevoelens en emoties die ze tegenkomen en hoe ontwikkel je leertaal waarmee ze die onder woorden kunnen brengen?

LEREN DOE JE MET JE HOOFD, TOCH?

Daag kinderen uit nieuwe leerervaringen aan te gaan, maar vertel ze wel dat leren tot cognitieve conflicten kan leiden. Die zijn namelijk onderdeel van het leerpad dat tot diepere leerervaringen leidt. Op deze manier schep je een leerklimaat waarin aandacht is voor die leerprocessen en voor de kenmerken van persoonlijke groei. Zo is leren veel meer dan het reproduceren van kennis en het presteren op toetsen en tests.

De metafoor van de leerkuil past in een groeigerichte mindset en onderwijscultuur. Een groeimindset creëer je door nieuwsgierig te onderzoeken wat je *mind* (je gedachten) je dagelijks te vertellen heeft (hebben). Professor psychologie Carol Dweck moedigt aan om 'te leren van kritiek en gedachten'.

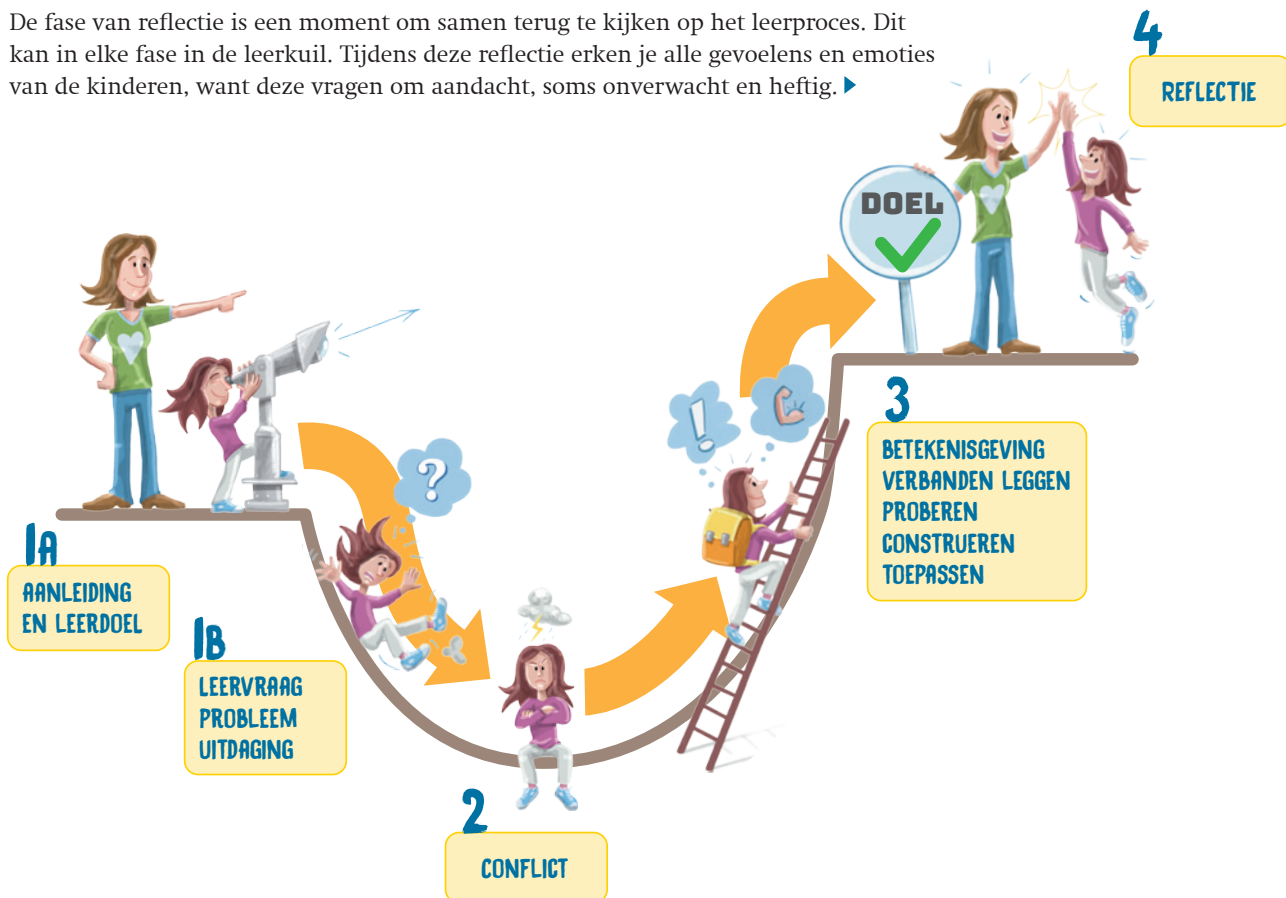
Als leerkracht kun je de kinderen stimuleren om goed te luisteren naar de stemmetjes in hun hoofd. Laat hen onderzoeken 'of het waar is' wat deze stemmen en gedachten vertellen.

Midden in je leerkuil ben je uit je comfortzone gestapt en zit je in de leerzone. Dat gaat gepaard met allerlei gevoelens en emoties. Ons brein houdt namelijk niet van verandering, het wil ons graag beschermen tegen nieuwe situaties.

In een groeigericht leerklimaat zullen dus automatisch situaties ontstaan waarin je je niet comfortabel voelt. Help kinderen zich bewust te worden van deze gevoelens, emoties en gedachten en leer hun hoe ze deze kunnen koppelen aan een groeigericht leerklimaat.

MAAK GEVOEL BESPREEKBAAR EN ONDERZOEK GEDACHTEN

De fase van reflectie is een moment om samen terug te kijken op het leerproces. Dit kan in elke fase in de leerkuil. Tijdens deze reflectie erken je alle gevoelens en emoties van de kinderen, want deze vragen om aandacht, soms onverwacht en heftig. ▶

De leerkuil: een leeruitdaging voor kinderen en leerkrachten.

FOTO: ANNEKE COOLEN, VERWONDERLAND

GEVOEL VERKENNEN MET BEEDEN EN BEELDTAAL

De gevoelsverkenners zijn ontwikkeld door psychosociaal counselor Greetje Welten. De Gevoelsverkenner, het poppetje met de verrekijker, is een nieuwsgierige onderzoeker. Met zijn zeven verkenners gaat hij op verkenningstocht naar dat wat je gevoelens je te vertellen hebben. De verkenners laten zien hoe je met gevoelens kunt omgaan, ook in de leerkuil. Het zijn onder andere:

- de Hartopener, die de tijd neemt om te voelen: door rustig te ademen komen gedachten als wolkjes voorbij en mogen ze wegdrijven.
- de Waterlander, die soms overweldigd wordt door gevoelens: het is dan fijn om tranen te laten stromen en hulp te vragen.
- de Krachtzetter, die opgedane inzichten gebruikt om nieuwe acties, gewoonten en gedachten in te zetten, stap voor stap.

Kinderen kunnen zo bijvoorbeeld een gevoelslandschap tekenen, waarin ze onderscheid maken tussen verschillende gevoelsverkenners en emoties die zij herkennen tijdens hun leerprocessen en ervaringen.

Juf Josta liet de kinderen kennismaken met de Gevoelsverkenner. Met de zeven verkenners uit het verhaal tekenden de kinderen hun eigen gevoelslandschap en konden ze er met elkaar over praten. Zo vertelde een meisje: 'Sinds ik de Hartopener ken, vraag ik die om hulp om in het nu te zijn en op mijn adem te letten'. En een jongen zei: 'Bij mij komt de Waterlander vaak in de avond in bed nog even langs.'

MEER WETEN?

- lerenzichtbaarmaken.nl
- challenginglearning.com
- greetjewelten.com
- Hattie J. (2012). *Leren Zichtbaar Maken*. Bazalt.
- Nottingham J. en Nottingham J. (2020) *De leeruitdaging voor jonge kinderen. Diep leren in de leerkuil*. Bazalt.

VAN GEVOEL EN GEDACHTEN NAAR GROEITAAL EN GEDRAG

Emoties geven persoonlijke boodschappen af die samenhangen met jouw indrukken van de wereld. Wanneer je in contact leert staan met je gevoelens, kun je ontdekken wat jouw gevoelens je willen vertellen. Dat geldt ook voor kinderen. In elke fase van de leerkuil heeft een kind verschillende gevoelens en gedachten. Een leerkracht die aan een positief leerklimaat wil werken, maakt tijd om met het kind te onderzoeken waar deze gevoelens voor staan.

FOTO: JUF JOSTA

Helpende gedachten bevorderen veer- en groeikracht.

AANDACHT VOOR GEVOEL TIJDENS LEERPROCESSEN VOEDT ZELFKENNIS

Laat kinderen tijdens het reflecteren op hun leerproces niet alleen nadenken over wat ze gedaan hebben, wat ze geleerd hebben en welke stappen ze daarbij gezet hebben (taak- en procesgerichte feedback), maar wees vooral nieuwsgierig naar hoe ze met hun emoties en gedachten omgingen. Zo voed je de kinderen met feedback die gericht is op zelfregulatie. Deze vaardigheden en executieve functies zijn bij kinderen in de basisschoolleeftijd nog volop in ontwikkeling. Juist daarom is het zinvol kinderen toe te rusten met leertaal en situaties waarin ze verbinding leren maken met de fluistering van emoties en de innerlijke dialoog.

WEES
NIEUWSGIERIG
NAAR HOE
KINDEREN MET HUN
GEVOELENS TIJDENS
HET LEERPROCES
OMGAAN

Emilie Groot-Ketelaars is hogeschooldocent bij Fontys hogescholen, Master Educational Needs en heeft een adviesbureau, ONTWIKKELKRACHT in Onderwijs en Opvang. *Josta van Onne* is leerkracht op basisschool Tuin17 in Heteren.